

Foto: Thor Brødreskift

Ph.d.-utdanningsmeldingen 2022

Forsknings- og innovasjonsavdelingen

UNIVERSITETET I BERGEN

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Nøkkeltall.....	3
<i>Avlagte doktorgrader.....</i>	<i>4</i>
<i>Gjennomføring.....</i>	<i>5</i>
<i>Avbrutte avtaler, underkjenninger og mindre omarbeiding.....</i>	<i>6</i>
<i>Forskning og publisering.....</i>	<i>6</i>
Systematisk kvalitetsarbeid	7
<i>Dialogmøter.....</i>	<i>7</i>
<i>Mindre endringer i retningslinjer for programevaluering.....</i>	<i>8</i>
<i>Ph.d.-kandidatundersøkelsen</i>	<i>8</i>
<i>Ph.d.-kandidatundersøkelsen 2022.....</i>	<i>8</i>
<i>Revisjon av ph.d.-kandidatundersøkelsen.....</i>	<i>9</i>
<i>Alumnusundersøkelsen</i>	<i>10</i>
<i>Alumnusundersøkelsen 2023</i>	<i>10</i>
<i>Systematisk kvalitetsarbeid på fakultetene.....</i>	<i>12</i>
<i>Fremdriftsrapportering</i>	<i>12</i>
<i>Midtveisevaluering.....</i>	<i>13</i>
<i>Medarbeider- og oppfølgingssamtaler.....</i>	<i>13</i>
<i>Kvalitetssikring av opplæringsdelen.....</i>	<i>13</i>
<i>Programevaluering.....</i>	<i>14</i>
<i>NOKUT-tilsyn og videreutvikling av kvalitetssystemet.....</i>	<i>14</i>
<i>Oppfølging av tilsynsrapporten og revisjon av kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen ved UiB</i>	<i>15</i>
Endring av forskriftene	15
Ph.d.-veilederopplæring	16
Oppsummering og videre arbeid.....	16

Innledning

I brev fra Forsknings- og innovasjonsavdelingen (FIA) datert 12.12.2022 ble fakultetene bedt om å utarbeide ph.d.-utdanningsmeldinger for 2022, med frist 12. mai 2023. Fakultetenes meldinger gjelder for de vitenskapelige ph.d.-programmene og ph.d.-programmet i kunstnerisk utviklingsarbeid.

FIA oppsummerer aktivitetene i ph.d.-utdanningen i en sentral ph.d.-utdanningsmelding. Denne meldingen er basert på dokumenter som er ferdigstilt på ulike tidspunkt; nøkkeltall fra 2022, instituttens meldinger som ble ferdigstilt tidlig i vårsemesteret 2023 og fakultetenes meldinger som ble ferdigstilt i april/mai 2023, og omtaler aktiviteter som ble gjennomført i 2022 og vårsemesteret 2023.

Ph.d.-utdanningsmeldingene danner et viktig grunnlag for kvalitetsarbeidet ved ph.d.-utdanningen ved Universitetet i Bergen (UiB).

Nøkkeltall

Våren 2022 teller ph.d.-utdanningen ved UiB rundt 1530 kandidater. Nøkkeltall for 2022 er presentert i Tabell 1. 63,6 prosent av kandidatene har UiB som arbeidsgiver i stipendiatperioden, og i denne gruppen er 25,9 prosent eksterntfinansiert. Forskningsrådet utgjør den største kilden til eksterntfinansierte doktorgradsstipender med ansettelse ved UiB. 52,9 prosent av den totale kandidatmassen har finansiering fra andre kilder enn UiB. 54,6 prosent av ph.d.-kandidatene er kvinner og 40,4 prosent av kandidatene har utenlandsk statsborgerskap.

Tabell 1: Nøkkeltall for ph.d.-utdanningen for 2022 per fakultet. Dersom ikke annet er oppgitt er tallene hentet fra kontrollrapporter i Tableau, utarbeidet for rapportering til DBH, HK-dirs [Database for statistikk om høyere utdanning](#). Tallene i parentes er gjennomsnitt for perioden 2019-21.

	HF	JUR	MN	MED	PSYK	SV	KMD ¹	Total
Antall kandidater ²	120 (153,7)	50 (52,7)	470 (489,7)	575 (605,0)	120 (122,0)	155 (149,3)	40 (32,0)	1530 (1604,3)
Nye avtaler ³	20 (15,0)	10 (6,7)	76 (88,7)	113 (89,3)	30 (16,7)	29 (21,0)	8 (3,7)	286 (241,0)
Avlagte doktorgrader	12 (17,3)	4 (6,3)	54 (75,7)	99 (100,3)	24 (17,0)	22 (21,0)	5 (-)	220 (238,7)
Gjennomstr. brutto	6,9 (6,0)	8,0 (5,8)	4,3 (4,4)	4,7 (4,8)	5,5 (5,5)	5,4 (5,5)	4,5 (-)	4,9 (4,9)
Gjennomstr. netto	3,9 (3,4)	5,0 (4,5)	3,3 (3,4)	3,4 (3,5)	3,2 (3,2)	3,9 (4,1)	3,5 (-)	3,5 (3,5)
Gjennomføring 6 år (%)	50,0 (44,2)	50,0 (48,9)	79,5 (76,4)	70,4 (73,6)	55,6 (73,0)	68,2 (59,1)	-	69,6 (69,8)
Avbrutte avtaler ⁴								58 (61,7)
Underkjenninger ⁵								4 (8,7)
Mindre omarbeidinger ^{5,6}								21 (14,0)

¹ Inkluderer kandidater som er tatt opp i ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid og i HF sitt ph.d.-program

² Tall fra våren 2022. Rundet av til nærmeste 5-tall av personvernansyn

³ Tall hentet fra FS940.001, 14. august 2023. Gjennomsnittet er hentet fra kontrollrapport i Tableau

⁴ Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvernansyn

⁵ Tall hentet fra FS936.001, 14. august 2023. Tall oppgitt på institusjonsnivå av personvernansyn.

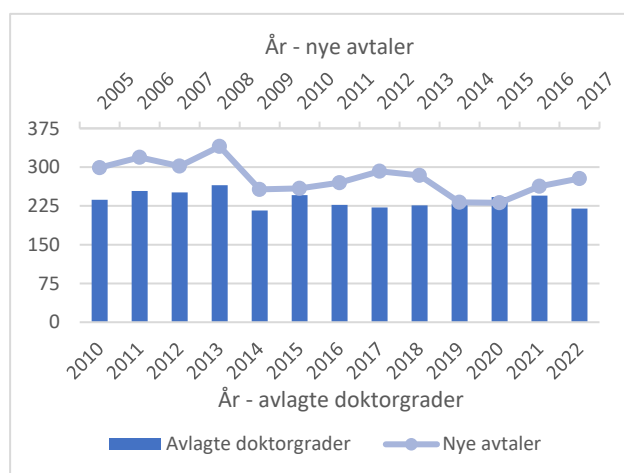
⁶ Ordningen har fungert siden 2020, og derfor er gjennomsnittet regnet for perioden 2020-21.

Per 14. august viser opptellingen at det ble tatt opp 286 nye kandidater i 2022 (også omtalt som «nye avtaler»). Siden det er et visst etterslep i rapporteringen av nye kandidater er dette foreløpige tall, men det forventes ikke et mye høyere antall nye avtaler. Antallet nye kandidater i 2022 er betydelig høyere enn gjennomsnittet for de tre foregående årene, som er 241. Variasjonene i opptakstall har sammenheng med tilslag på eksternfinansiering, og hvorvidt man prioriterer å ansette ph.d.-stipendiater i eksternfinansierte prosjekter, fremfor postdoktorer. Variasjoner henger også sammen med om UiB lykkes med å tiltrekke seg ph.d.-kandidater med ekstern arbeidsgiver. Antall stipendiatstillinger ved UiB finansiert av departementet har for øvrig ligget på det samme nivået de siste årene. En annen mulig årsak til økningen i antall nye avtaler kan være at flere av kandidatene som fikk forlenget stipendiatperioden på grunn av korona fullførte ph.d.-utdanningen, eller ikke fikk ytterligere forlengelse, som har ført til ledige stipendiathjemler og nye opptak. Under koronaperioden førte mange forlengelser til et lavere tempo i omsetningen i stillingshjemlene.

Avlagte doktorgrader

I 2022 ble det avlagt 220 doktorgrader. Av de avlagte doktorgradene var det fire ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid og tre dr.philos. Av de avlagte doktorgradene var 56,8 prosent av kvinner.

Antallet avlagte doktorgrader er det laveste siden 2014, da det var 216 avlagte doktorgrader ved UiB, og betydelig lavere enn gjennomsnittet de siste tre årene på 238,7 disputaser i året. Tabell 1 viser at de fleste fakultetene har lik eller noe høyere antall avlagte doktorgrader enn gjennomsnittlig over perioden 2019-21, og at nedgangen er i stor grad et resultat av færre avlagte grader ved Det humanistiske fakultet (HF) og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN). Fakultetene skriver i sine meldinger at det er flere mulige grunner til nedgangen. Ved HF kan nedgangen delvis knyttes til lave opptakstall i 2015 og -16, forsinkelser og frafall. Begge fakultetene skriver at nedgangen kan være knyttet til koronapandemien. MN hadde et høyt antall avlagte grader i koronaårene 2020 og 2021, da kandidater som var i skrivefasen ikke ble veldig sterkt påvirket av pandemien og digitale disputaser fungerte bra. Derimot hadde mange ph.d.-kandidater som var i de tidlige fasene i koronaårene problemer med datainnsamling og praktisk gjennomføring av forskningsprosjektet. Når det nærmet seg slutfasen, søkte veldig mange om forlengelse av stipendiatperioden. MN forventer flere avlagte doktorgrader i 2023 og 2024.

Figur 1: Nye avtaler og avlagte doktorgrader fem år senere.

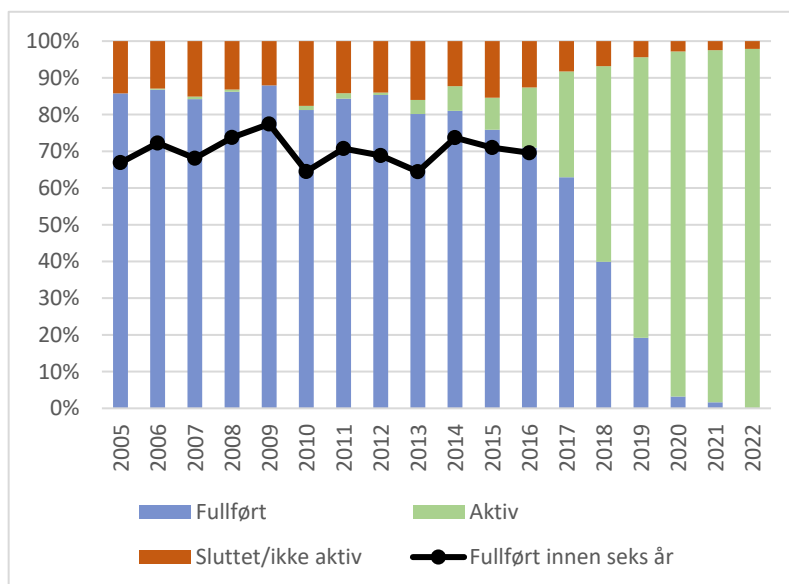
Antall avlagte doktorgrader vil til dels være påvirket av antall nye avtaler fire til seks år tidligere (Figur 1). Figuren viser at selv om disse to variablene samvarierer til dels godt i noen perioder, ser vi ikke samme samvariasjon for andre perioder. For eksempel var antallet disputaser i årene 2019-21 nesten likt som nye avtaler fem år tidligere. Vi kan forvente at rundt 15-20 prosent av alle som begynner på en ph.d.-grad av ulike grunner ikke fullfører (se omtale av figur 2 under), og dermed at antallet avlagte doktorgrader er lavere enn antallet nye avtaler. Figur 1 indikerer at antallet avlagte doktorgrader i 2022 ikke er unormalt lavt kun basert på nye avtaler fem år tidligere. På grunn av

variasjonene i forholdet mellom nye avtaler og avlagte doktorgrader, vil antall nye avtaler gi en indikasjon på antall avlagte grader fire til seks år senere, men er det vanskelig å predikere hvor mange avlagte doktorgrader det vil være et spesifikt år.

Gjennomføring

Brutto og netto gjennomføringstid for kandidater som avla doktorgraden i 2022 var på hhv. 4,9 og 3,5 år. Begge tallene er tilsvarende som gjennomsnittet for de tre foregående årene. I 2022 var andelen kandidater som fullfører innen seks år, den nasjonale styringsparameteren også kalt seksårs målet, på 69,6 prosent (se svart linje i figur 2 for statistikk over seksårs målet for kandidater som startet i 2005-2016⁷). Dette er en liten nedgang fra 2021, da 71,4 prosent av kandidatene som begynte på ph.d.-utdanningen i 2015 hadde fullført, og 0,2 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for perioden 2019-21. UiB har for øvrig bedre tall på dette målet enn gjennomsnittet av statlige institusjoner i Norge, hvor andelen som fullfører innen seks år ligger på 67,2 prosent i 2022⁸.

Seksårs målet varierer til dels mye mellom fakultetene, og i ph.d.-utdanningsmeldingene fra både 2021 og 2022 er fakultetene bedt om å kommentere gjennomføringstallene spesielt. Flere av fakultetene peker på at antallet som fullfører innen seks år er lavere enn ønsket, men at det jobbes med ulike tiltak for at flere kandidater skal fullføre ph.d.-utdanningen på kortere tid. Det kommenteres at målet kan være påvirket av ettervirkninger etter pandemien; flere kandidater har blitt tvunget til å revurdere prosjektene sine, som kan ha ført til forsinkelser.

Figur 2: Statistikk over kull som startet i perioden 2005-2022. Stolpediagrammet viser fordelingen av kandidater som startet i 2005 til 2022, og hvorvidt disse har fullført, er aktive eller av ulike grunner har avsluttet sin ph.d.-utdanning. Den svarte linjen viser andelen av kandidatene som har fullført ph.d.-utdanningen innen seks år.

Flere av fakultetene skriver at de i 2022 har fortsatt å jobbe med tiltakene beskrevet i meldingen fra 2021. Ved HF har forrige års melding blitt fulgt opp med møter med grunnenhetene for å ansvarliggjøre det enkelte fagmiljø, instituttens faglige ledelse og fakultetets ph.d.-programstyre. Ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV) arrangeres seminar for veiledere der fagmiljøene deler sine gode tiltak for bedring av gjennomføring, og ved instituttene ved MN jobbes det med tiltak for å styrke faglig og sosial oppfølging av kandidatene. MN skriver videre at obligatoriske oppstartsmøter, en intern mal for prosjektbeskrivelsen og tett oppfølging i avslutningsfasen sammen med fremdriftsrapporter, medarbeidersamtaler og midtveisevaluering gir en omfattende oppfølging av

⁷ Data i Figur 2 er hentet fra FS944.003. Andelen kandidater som fullfører innen seks år er fra kontrollrapport i Tableau.

⁸ Database for statistikk om høyere utdanning (DBH), [nasjonale styringsparameter 2022](#)

kandidatene. Oppstartsmøter og en generell plan for *on-boarding* brukes i tillegg ved flere av MN sine institutter for å bli bedre kjent med kandidatene og for å gi dem en trygg og positiv start ved instituttet og fagmiljøet. Ved Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) har tiltak rundt bedømmelsesprosessen (veilederseminarer, nytt sluttseminar for kandidater, nye maler og veiledninger for de involverte parter) ført til bedre oversikt og rutiner, tettere kontakt med veiledere og bedre gjennomstrømming. Det psykologiske fakultet (PSYK) skriver at de er fornøyde med gjennomføringen ved fakultetet, og nevner at tiltak som minimum to veiledere, obligatorisk forskerskoletilknytning, midtveisevaluering og grundig behandling av fremdriftsrapportene bidrar til at en høy andel av kandidatene fullfører innen seks år.

Avbrutte avtaler, underkjenninger og mindre omarbeiding

I 2022 var det totalt 58 avbrutte avtaler. Dette er likt som gjennomsnittet de tre foregående årene. I figur 2 ser vi at andelen som ikke fullfører ph.d.-utdanningen ligger relativt jevnt på rundt 15 prosent for kandidater som begynte i perioden fra 2005 og frem til 2016. For kandidatene som startet i 2017 og senere, er det en stor andel som fremdeles er aktive, og vi kan forvente at i overkant av 80 prosent av kandidatene som begynner på en ph.d.-utdanning fullfører.

Flere av fakultetene kommenterer at det er relativt sjeldent at kandidater trekker seg i finansieringsperioden, og at avbrutte avtaler i stor grad er kandidater som ikke søker om eller får avslag på søknad om forlengelse ut over normert tid. Ved MN har en jobbet systematisk med å kontakte og skrive ut kandidater som ikke lengre er aktive. De kommenterer videre at erfaring tilsier at frafall har to hovedforklaringer; sykdom og motivasjon, eller at kandidaten har begynt i arbeid etter endt stipendiatperiode før avhandlingen er ferdig. Flere institutt har derfor innført rutiner for å følge kandidatene tettere opp gjennom finansieringsperioden, da det er vanskeligere å fullføre etter at denne er utgått.

I 2022 var det 21 innleverte avhandlinger som ble anbefalt mindre omarbeiding av komiteen. Dette er tredje året der ordningen har fått virke, og vi ser at det er en oppgang i bruken av mindre omarbeiding. Per 14. august 2023, har 20 av de 21 avhandlingene som ble anbefalt mindre omarbeiding blitt levert inn på nytt og blitt vurdert som verdig for forsvar. Samtidig som det har vært en økning i antallet avhandlinger som ble anbefalt mindre omarbeiding, har antallet underkjenningen blitt redusert. I 2021 og 2022 har det vært hhv. 3 og 4 underkjenninger⁹. Dette viser at intensjonen med regelen fungerer, da de kandidatene som har innleverte avhandlinger med mindre behov for rettinger, får en kortere vei til å fullføre. I sin melding skiver Det medisinske fakultet (MED) at årsaken til mindre omarbeiding ofte skyldes svakheter knyttet til kappen. For å styrke kompetansen blant veiledere om de faglige kravene til kappen, har dette vært et tema på fakultetets heldagsseminar for veiledere.

Forskning og publisering

Alle fakultetene skriver i sine meldinger at ph.d.-kandidatene bidrar vesentlig til forskningen innen sine respektive fagfelt og bidrar i høy grad til nyskapende forskning. Ved MED har innovasjon vært et

⁹ Alle underkjenningene er førstegangsinleveringer, slik at kandidatene kan levere inn avhandlingen i revidert form for å få denne vurdert.

satsingsområde i nært samarbeid med Eitri-inkubatoren, og i 2022 ble den første disputasen for en ph.d.-kandidat med deler av pliktarbeidet spesielt knyttet til innovasjonsfeltet gjennomført. I sin melding skriver SV at kandidatene jobber med avhandlinger som er nyskapende, og som tangerer den etablerte forskningen til de vitenskapelig ansatte. Samtidig utfører flere ph.d.-kandidater forskning som også går ut over allerede etablerte tematikker, og med det utvider forskningshorisonten til instituttene. HF skriver at ph.d.-kandidatene er viktige for å opprettholde høyt aktivitetsnivå i fakultetenes mange små forskningsmiljøer, og ved KMD bidrar kandidatenes eksperimentelle forskningsarbeid og de krav som stilles til forskningsetikk, offentliggjøring og arkivering til å drive fakultetenes forskning fremover. Fakultetenes rekrutteringsstillinger brukes i stor grad til strategiske satsinger, og brukes til å systematisk støtte større forskningsinitiativer.

Også innen publisering yter kandidatene et solid bidrag. I 2022 var 27 prosent av alle publikasjoner ved UiB ene- eller medforfattet av ph.d.-kandidater¹⁰. Dette er en liten nedgang fra tidligere år, da andelen publikasjoner ph.d.-kandidater har bidratt på, har lagt på i overkant av 30 prosent. Det har generelt vært en nedgang i antall publikasjoner i 2022 (ved UiB, i UH-sektoren og i flere land), men denne nedgangen er litt sterkere for ph.d.-kandidatene. De fleste ph.d.-kandidatene publiserer minst en vitenskapelig «ph.d.-publikasjon», men andelen er lavere i enkelte fagmiljø. Dette vil avhenge om det er tradisjon for å skrive artikkelbaserte avhandlinger eller monografier. Ved Det juridiske fakultet (JUR) for eksempel, er det lang tradisjon for å skrive monografier, som gjerne blir utgitt i bokform etter disputas og påfølgende bearbeidelse.

Andelen forfatterandeler på nivå 2¹¹ for publikasjoner med ph.d.-kandidater var i 2022 på 27 prosent. Selv om dette er noe lavere enn snittet for UiBs publikasjoner uten ph.d.-forfatter, som ligger på 29 prosent, kan det sies å være bra for forskere i begynnelsen av karrieren. Gjennomsnittlig ligger forfatterandelen for nivå 2 på 26 prosent for begge gruppene over perioden 2011-2022.

Systematisk kvalitetsarbeid

Det systematiske kvalitetsarbeidet på ph.d.-nivå er beskrevet i [Kvalitetssystem for ph.d.-utdanning](#), og består av elementer som gjennomføres ved institutt, fakultet og sentralt.

Dialogmøter

Høsten 2022 ble det gjennomført dialogmøter mellom sentral og lokal faglig ledelse med ansvar for ph.d.-utdanningen ved alle fakultet. Dialogmøtene er etablert for å være en arena for å diskutere fakultetenes ph.d.-utdanning, samt at det gir fakultetene en anledning til å komme med

¹⁰Analysen er basert på publikasjoner registrert i Cristin og personer som er registrert som ph.d.-kandidat i Felles studentsystem (FS). Mye av publiseringsvirksomheten skjer helt i slutten og i etterkant av ph.d.-tiden, og derfor er det nødvendig å følge ph.d.-kandidatene en tid etter disputas for å få et fullstendig bilde. Da definerer vi «Ph.d.-publisering» som publikasjoner som er publisert av en forfatter mellom start-år og 2 år etter slutt-år av ph.d.-perioden (og forfatter beskrives som «Ph.d.-forfatter»). Analysen dekker personer som har avsluttet graden f.o.m. 2010 (5134 kandidater), men noen enkelte analyser bruker et utvalg av disse for å kunne beregne på en pålitelig måte. Merk at analysen kun omfatter ph.d.-kandidater ved UiB – det er mulig at publikasjoner klassifisert som «ikke ph.d.-forfatter/publisering» har en forfatter som er ph.d.-kandidat ved en annen UH-institusjon.

¹¹ Når publiseringskanalen ligger på nivå 1 eller 2 betyr det at de er godkjente, der nivå 2 er publiseringskanaler med høyere internasjonal prestisje. Nivå 2 skal være begrenset til publiseringskanaler som oppfattes som de mest ledende i brede fagsammenhenger og utgir de mest betydelige publikasjoner fra ulike lands forskere, og består av rundt en femtedel av fagets vitenskapelige publikasjoner ([Norsk publiseringsindikator, NPI](#)).

tilbakemelding på arbeidet som gjøres ved UiB sentralt. Fakultetenes ph.d.-utdanningsmeldinger for 2021 var utgangspunkt for møtene. I møtene ble styrker og svakheter ved fakultetenes ph.d.-program diskutert, og det ble blant annet diskutert nøkkeltall, ph.d.-kandidatenes bidrag til forskningen, koronapandemien og det systematiske kvalitetsarbeidet. Videre var veilederopplæring et tema som ble diskutert med alle fakultetene.

Som oppfølging etter møtene har det blitt presentert tre saker for Forskningsutvalget; om praksis rundt digital og hybrid disputas ([FU-sak 16/23](#)), veilederopplæring ([FU-sak 23/23](#) og beskrevet under) og et forslag om mindre endringer i retningslinjene for programevaluering ([FU-sak 5/23](#) og beskrevet under).

Neste runde med dialogmøter planlegges høsten 2024.

Mindre endringer i retningslinjer for programevaluering

Retningslinjer for programevaluering av ph.d.-programmene ble diskutert i Forskningsutvalgets [sak 12/21](#). I retningslinjene er det lagt opp til at programevalueringen skal gjennomføres i tre trinn; fakultetets forberedelse, evaluering av en ekstern komité og oppfølging av komiteens rapport. Fakultetet velger i hovedsak selv hvilke elementer i ph.d.-programmet som skal evalueres, men det er noen krav i Studiekvalitets- og Studietilsynsforskriftene om elementer som *skal* evalueres; om programmet oppfyller forutsetningene om akkreditering i relevante nasjonale forskrifter¹². Disse forskriftskravene kan være vanskelig å evaluere uten dypgående kjennskap til ph.d.-programmet, og det er nå åpnet for at fakultetene selv kan gjøre en egevaluering av disse kravene som et ledd i forberedelsene til programevalueringen. Dersom det foreligger en egevaluering av disse kravene, *skal* denne inngå som grunnlagsmaterialet til programevalueringen, den eksterne evalueringskomiteen må kommentere den, og resultatene av egevalueringen skal være en del av fakultetets oppfølging av programevalueringen.

Ph.d.-kandidatundersøkelsen

Ph.d.-kandidatundersøkelsen har vært del av det systematiske kvalitetsarbeidet siden 2017. Kandidatundersøkelsen sendes til alle kandidater like etter fullført grad, og på slutten av året skrives det en oppsummering av resultatene, som blir sendt til fakultetene. Kandidatundersøkelsen gir kandidatene mulighet til å vurdere ph.d.-programmet og dets ulike elementer. Innspillene som kommer i undersøkelsen, kan brukes til å heve kvaliteten på programmet. Forsknings- og innovasjonsavdelingen har ansvar for gjennomføringen av undersøkelsen, og fakultetene har ansvar for den videre oppfølgingen.

Ph.d.-kandidatundersøkelsen 2022

Kandidatundersøkelsen for 2022 ble sendt til 212 personer som fullførte en avhandlingsbasert ph.d.-grad. Den ble ikke sendt til personer som fullførte en ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid eller en dr.philos. Av personene som fikk tilsendt undersøkelsen svarte 46 % (N:97) på hele undersøkelsen.

¹² Studiekvalitetsforskriftens §3-3 *Akkreditering av doktorgradsstudier* og Studietilsynsforskriftens kapittel 2 *Akkreditering av studietilbud*

Alle fakultetene var representert blant respondentene bortsett fra KMD. 59 % av respondentene var kvinner.

Som tidligere, er respondentene relativt fornøyde med ph.d.-utdanningen de nettopp har vært gjennom, og på en skala fra 1 til 7 er gjennomsnittssvaret på spørsmålet 5,5, med relativt lite variasjon mellom fakultetene. 73 prosent svarer at de vil anbefale å ta en ph.d.-utdanning, som er en oppgang fra en gjennomsnittlig andel på 65 prosent for årene 2017-21.

Respondentene er generelt fornøyde med arbeidsmiljøet (5,7 på en skala fra 1-7), og med den veiledningen de har fått (5,8 på en skala fra 1 til 7). Dette er tilsvarende tidligere år. Respondentene opplevde at veileder i stor grad ga dem konstruktiv tilbakemelding og frihet til å påvirke forskningsprosjektet (hhv. 6,0 og 6,1 på en skala fra 1-7). Veileder ga i noe mindre grad karriereveiledning eller bidro til å bygge kandidatenes akademiske nettverk (hhv. 4,6 og 4,9 på en skala fra 1-7). Selv om respondentene i relativt stor grad er fornøyde med veiledningen de har fått, har 20 prosent av respondentene opplevd konflikt med veileder. Kandidater ved alle fakultet utenom KMD og JUR har opplevd konflikt med veileder. Av personvern hensyn kan ikke data vises på fakultetsnivå. Andelen som har opplevd konflikt har variert mellom 13 prosent (2019) og 21 prosent (2017). Selv om antall respondenter som danner grunnlaget for statistikken er lavt, er det viktig å følge med på prosentandelen for konflikt fremover. Årsaken til konflikt er i hovedsak faglig uenighet (60 prosent) og personlige grunner (50 prosent).

95 prosent av respondentene har presentert forskningen sin på en internasjonal konferanse minst en gang i løpet av ph.d.-graden, og 26 prosent har vært på et forskningsopphold ved en internasjonal institusjon som varte lengre enn en måned. Dette er den laveste andelen som har vært på forskningsopphold siden undersøkelsen ble startet i 2017. For perioden 2017-21 var det gjennomsnittlig 35 prosent som svarte at de har hatt minst ett opphold ved en internasjonal institusjon på minst en måned. Dette kan henge sammen med at kandidatene som fullførte i 2022 har hatt store deler av ph.d.-utdanningen i løpet av pandemien.

I overkant av to tredjedeler (68 prosent) av respondentene planlegger å fortsette i en forskerstilling i akademia. Dette er tilsvarende som i 2017 og 2018, og en oppgang på 18 prosentpoeng siden 2021. Av respondentene som ønsker en forskerkarriere, planlegger 55 prosent å fortsette med en postdoktorstilling og 20 prosent med en fast stilling ved et universitet. Av respondentene som planlegger en karriere utenfor akademia, planlegger 61 prosent å fortsette i offentlig sektor. I fritekstkommentarene er det flere som nevner lite stabilitet, få muligheter og lav lønn som grunner til at de ikke ønsker å fortsette i en akademisk karriere ved et universitet. Ved undersøkelsestidspunktet svarte 70 prosent at de enten er i eller har fått tilbud om en relevant stilling. Denne andelen har variert noe mellom årene, og har variert mellom 70 prosent (2017, 2021 og 2022) og 83 prosent (2019), som viser at ferdige ph.d.-kandidater er attraktive på arbeidsmarkedet.

Revisjon av ph.d.-kandidatundersøkelsen

Etter flere års gjennomføring av kandidatundersøkelsen har en erfart at nytteverdien av undersøkelsen kan bli høyere. I perioden 2022-23 har derfor kandidatundersøkelsen blitt revidert. Det har i tillegg vært viktig å tilpasse undersøkelsen slik at den også er relevant for ph.d.-kandidater

som har fullført en grad innen kunstnerisk utviklingsarbeid. Undersøkelsen har til nå ikke blitt sendt til denne gruppen av ph.d.-kandidater.

I den reviderte versjonen av kandidatundersøkelsen har det blitt gjort en rekke endringer for å gjøre undersøkelsen mer målrettet. Spørsmål som ikke direkte bidrar til å øke kvaliteten på ph.d.-utdanningen, som for eksempel motivasjon for å starte på en ph.d.-grad, er tatt ut, mens andre spørsmål har blitt utdypet for å få mer innsikt. Dette gjelder for eksempel spørsmål knyttet til veiledning og administrativ støtte. Kandidatundersøkelsen er delt inn i 11 temaområder; opplæringsdel, andre kompetansehevende aktiviteter, pliktarbeid, veiledning, gjennomføringstid, arbeidsmiljø og infrastruktur, internasjonalisering, publisering, administrativ støtte, videre karriere og oppsummering/vurdering av oppnådd kompetanse. Den reviderte undersøkelsen sendes til alle ph.d.-kandidater som fullfører sin grad fra januar 2023.

Alumnusundersøkelsen

Et av elementene i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanning, som ikke tidligere har blitt gjennomført, er en alumnusundersøkelse. En slik undersøkelse kan være nyttig for å vurdere hvordan ph.d.-utdanningen gir kompetanse og ferdigheter for kandidatens senere arbeidskarriere, og kan brukes for å innhente informasjon fra UiB sine ph.d.-alumner om karrieren etter oppnådd grad. Undersøkelsens besvarelser kan gi indikasjoner på hva som kan forbedres i ph.d.-programmene, med tanke på kandidatens karriere etter oppnådd grad.

Høsten 2022 ble arbeidet med alumnusundersøkelsen startet, og i april 2023 ble undersøkelsen sendt ut til personer som fullførte ph.d.-utdanningen i perioden 2016-19. Alumnusundersøkelsen ble utarbeidet samtidig som ph.d.-kandidatundersøkelsen ble revidert, blant annet for at undersøkelsene kan bedre sees i sammenheng. Alumnusundersøkelsen er delt inn i tre temaområder; arbeidslivstilknytning (nåværende karriere i forhold til planlagt karriere), forskningsopphold, oppnådd kompetanse og kunnskap og ferdigheter gjennom ph.d.-utdanningen. Forsknings- og innovasjonsavdelingen har ansvar for gjennomføringen av undersøkelsen, og fakultetene har ansvar for oppfølging ved behov. Alumnusundersøkelsen skal gjennomføres hvert tredje år.

Alumnusundersøkelsen 2023

Alumnusundersøkelsen ble i april 2023 sendt til 890 personer som fullførte ph.d.-utdanningen ved UiB i perioden 2016-19. 32 prosent (N: 282) har svart på hele undersøkelsen, mens 6 prosent (N: 53) svarte på deler av den. Alle respondentene har tatt en avhandlingsbasert ph.d.-grad, og alle fakultetene utenom KMD er representert blant respondentene.

Arbeidslivstilknytning

Sysselsettingsgraden blant doktorer er vist å være høy, noe som understøttes av denne undersøkelsen. 98,8 prosent av respondentene har vært yrkesaktive etter fullført ph.d.-grad, og gjennomsnittlig har respondentene vært i relevant arbeid i 86,4 prosent av tiden. Denne andelen varierer fra 76,0 til 97,1 prosent blant fakultetene. 61,3 prosent av respondentene fikk en relevant jobb før de disputerte, og hele 91,9 prosent av respondentene hadde fått en relevant jobb innen ett år etter de disputerte.

Av respondentene som var i arbeid ved undersøkelsestidspunktet, arbeidet to av tre av doktorene ved utdannings- og forskningsinstitusjoner (UoF), dvs. UH-sektoren (35,0 prosent), instituttsektoren (13,0 prosent) og universitetssykehus (18,3 prosent). Denne andelen er tilsvarende andelen som jobbet i UoF-sektoren i doktorgradsundersøkelsen i 2007 og 2019, og har således holdt seg jevnt de siste 15 årene¹³. På spørsmål om hvor doktorene ønsket å arbeide etter endt grad, svarer også to av tre at de ønsker å jobbe innen UoF-sektoren, som indikerer at mange doktorer arbeider innen den sektoren de ønsket da de var ferdig med doktorgraden.

Alumnusundersøkelsen viser at 85,9 prosent av respondentene er fast ansatt (inkl. selvstendig næringsdrivende), og 14,1 prosent av respondentene oppgir å være midlertidig ansatt. Andelen midlertidig ansatte er størst i UH- og instituttsektoren, der hhv. 18,8 og 20,0 prosent av respondentene oppgir å være midlertidig ansatt. Dette er betydelig høyere enn midlertidigheten i arbeidslivet generelt, som i første kvartal 2023 lå på 7,5 prosent av ansatte i alle aldersgrupper og på 6,3 prosent for personer i aldersgruppen 20-66 år¹⁴. Andelen som er midlertidig ansatt er høyest blant menn, hvor 18,4 prosent svarer at de er ansatt i midlertidig stilling. 12,5 prosent av kvinnene svarer det samme. Dette henger trolig sammen med at det er flere menn enn kvinner som arbeider i UH- og instituttsektoren. Hele 58,7 prosent av mennene arbeider innen disse sektorene, mot 43,5 prosent av kvinnene.

Respondentene er generelt fornøyde med arbeidsforholdene. Undersøkelsen viser at doktorene i stor grad får mulighet til å benytte kompetansen sin (4,3¹⁵), har faglige utviklingsmuligheter (4,0) og opplever at de har autonomi/selvbestemmelse (4,2) i sin stilling. Videre er doktorene godt fornøyde med muligheten til å bidra positivt til samfunnet (4,3). Når det gjelder arbeidsbelastningen og balansen mellom arbeid og privatliv/fritid er doktorene hverken fornøyd eller misfornøyd (hhv. 3,4 og 3,5). Selv om midlertidigheten blant doktorene er høyere enn i samfunnet for øvrig, er respondentene i stor grad fornøyd med muligheten for fast stilling (4,4).

72,5 prosent av doktorene svarer at ph.d.-utdanningen i stor (27,8 prosent) eller svært stor (44,7 prosent) grad er relevant for deres nåværende stilling. Dette tallet varierer noe mellom fakultetene. Det er videre 50,4 prosent av respondentene som svarer at arbeidsoppgavene i deres nåværende stilling krever ph.d.-grad, og 37,5 prosent oppgir at arbeidsoppgavene krever utdanning på masternivå, men at det er en fordel å ha ph.d.-utdanning. Dette viser at doktorene fra UiB i stor grad har arbeidsoppgaver som reflekterer utdanningsnivået.

Forskningsopphold

Av doktorene er det 28,1 prosent som i løpet av ph.d.-utdanningen hadde ett eller flere forskningsopphold som varte lengre enn tre måneder, og 35,6 prosent som hadde ett eller flere kortere forskningsopphold i løpet av ph.d.-utdanningen. Svarene varierer til dels mye mellom fakultetene. Det er mest vanlig å tilbringe det lengste forskningsoppholdet i Europa utenfor Norge (34,5 prosent) og Amerika (36,9 prosent). 14,3 prosent hadde sitt lengste forskningsopphold i Norge.

Av doktorene som hadde vært på utenlandsopphold var andelen som opplevde at forskningsoppholdet ga utvidede karrieremuligheter større blant respondentene som hadde vært på

¹³ [Doktorgradsutdanning og karrieremuligheter – En undersøkelse blant to årskull doktorgradskandidater](#) (NIFU rapport 35/2007) og [Doktorgradsundersøkelsen 2019 – En spørreundersøkelse blant doktorer \(ph.d.\) som disputerte i 2013, 2014 eller 2015](#) (NIFU rapport 2020:19)

¹⁴ <https://www.ssb.no/statbank/table/05611/tableViewLayout1/>

¹⁵ Alle verdier er gjennomsnitt av verdier på en skala fra 1 til 5, der 1 er svært lite fornøyd/enig og 5 er svært fornøyd/enig.

et lengre forskningsopphold (>3 måneder) enn blant dem som hadde vært på et kortere opphold (<3 måneder). Det var også en større andel av gruppen som hadde vært på lengre forskningsopphold som fremdeles har kontakt med nettverket sitt. Blant respondentene som var på et lengre forskningsopphold opplevde 59,5 prosent at oppholdet ga utvidede karrieremuligheter, mot 38,7 prosent av respondentene med kortere forskningsopphold. 53,6 prosent av respondentene med lengre forskningsopphold har fremdeles kontakt med nettverket sitt, mot 40,6 prosent av doktorene som hadde kortere forskningsopphold.

Oppnådd kompetanse, kunnskap og ferdigheter

I flere av kategoriene oppgir doktorene å ha oppnådd kompetanse i stor til svært stor grad. Dette gjelder metodekunnskap/ferdigheter, kritisk og analytisk tenkning, problemløsning, ansvar og evne til å jobbe selvstendig, fagkunnskap og akademisk skriving, som alle har et gjennomsnittssvar over 4 (på en skala fra 1 til 5) og hvor over 80 prosent av doktorene har svart at de har oppnådd kompetanse i stor til svært stor grad. Blant kategoriene der flere av doktorene vurderer at de har oppnådd svært liten til liten kunnskap, ferdigheter og kompetanser er ledelse (45,3 prosent), datahåndtering (22,5 prosent), vitenskapsteori (18,3 prosent) og veiledning/undervisning (21,7 prosent).

Doktorene i undersøkelsen trekker frem kritisk og analytisk tenkning, problemløsning, ansvar og evne til å jobbe selvstendig, fagkunnskap og samarbeid som de viktigste i nåværende stilling. Disse kategoriene svarer over 80 prosent av doktorene at er viktig til svært viktig i deres nåværende stilling. Datahåndtering, forskningsetikk, vitenskapsteori, veiledning/undervisning og akademisk skriving er kategorier der over 19 prosent svarer at tematikken i svært liten eller liten grad er viktig for deres nåværende stilling.

I en rekke av kategoriene er det i stor grad samsvar mellom oppnådd og behøvd kompetanse. Kategoriene der det er høyest forskjell mellom oppnådd og behøvd kompetanse er innen kommunikasjon/formidling, ledelse, samarbeid, vitenskapsteori og akademisk skriving. For de tre første kategoriene oppga flere at kompetansen var viktig til svært viktig for den nåværende stillingen enn i hvilken grad de hadde oppnådd kompetanse i løpet av ph.d.-graden.

Systematisk kvalitetsarbeid på fakultetene

Mye av det systematiske kvalitetsarbeidet gjøres på fakultetene og ved instituttene. Dette inkluderer blant annet gjennomføring av midtveisevaluering, oppfølging av fremdriftsrapportering, kvalitetssikring av opplæringsdelen og ph.d.-programevaluering, som beskrevet under. Fakultetene har også ansvar for å følge opp forhold som kommer frem av ph.d.-kandidatundersøkelsen og alumnusundersøkelsen dersom det er behov.

Fremdriftsrapportering

Fremdriftsrapporteringen er et av kvalitetssikringselementene som har virket lengst ved UiB. Hvert år skal kandidatene og deres hovedveileder svare på et skjema via en nettportal. Ledere ved enhetene får tilgang til sine respektive kandidaters og veilederes utfylte skjema mot slutten av høstsemesteret. Alle fakultetene har rutiner for oppfølging; gjennomgangen av rapportene foregår stort sett ved grunnenhetene, og ansvaret for å følge opp de som er forsinket ligger også ofte ved grunnenhetene. Flere av fakultetene skriver i sine meldinger at fremdriftsrapportene er et godt verktøy, både for å få

oversikt over status for egne kandidater, og for å følge opp enkeltkandidater og veiledere der det er behov for dette. For å følge opp forhold som fremkommer av fremdriftsrapportene, skriver flere av fakultetene at medarbeider- og oppfølgingssamtaler blir brukt.

Midtveisevaluering

Midtveisevalueringen er et godt innarbeidet tiltak for å følge opp ph.d.-kandidatene, og som sammen med fremdriftsrapportene regnes som et av de viktigste tiltakene for å følge opp enkeltkandidatene. Fakultetene og instituttene har godt innarbeidede rutiner for gjennomføring av midtveisevalueringen. MN skriver i sin melding at de generelt har gode tilbakemeldinger fra sine kandidater på midtveisevalueringen og at kandidatene setter pris på muligheten for å få konstruktiv tilbakemelding på prosjektet fra både komiteen og tilhørere.

Fakultetene har gode rutiner for å følge opp dersom det oppdages utfordringer gjennom midtveisevalueringen. Blant annet skriver MED at oppfølgingen tilpasses behovet til hver enkelt kandidat, og ved JUR skal det i tilfeller der kandidaten klart ikke tilfredsstiller forventet progresjon eller står overfor store utfordringer knyttet til gjennomføring av prosjektet lages en tidsavgrenset oppfølgingsplan. Ikke-godkjente midtveisevalueringer ved PSYK skal resultere i en oppfølgingsplan utformet av kandidaten, veileder og institutt, med en ny midtveisevaluering påfølgende semester.

I tillegg til midtveisevalueringen har HF begynt med sluttseminar/mesterklasse som et virkemiddel i oppfølgingen av kandidatene mot slutten av avhandlingsarbeidet, med det formål å forberede kandidaten på sluttvurdering av avhandlingen og disputas.

Medarbeider- og oppfølgingssamtaler

Medarbeider- og oppfølgingssamtaler ble tatt inn som en del av kvalitetssystemet tidlig i 2022, som en respons på at styret i tidligere saker har uttrykt bekymring for den lave andelen ansatte som har hatt medarbeidersamtale i løpet av siste år. Alle fakultetene skriver i sine meldinger at det har blitt gjennomført medarbeidersamtaler med ph.d.-kandidater som er ansatt ved UiB. I tillegg skriver flere av fakultetene at de i tillegg gjennomfører en oppstartssamtale med nye kandidater. Kandidater som er tatt opp i et av våre ph.d.-program, men som ikke er ansatt ved UiB skal tilbys en årlig oppfølgingssamtale. Ikke alle fakultetene har fått gjennomført oppfølgingssamtaler i 2022, men det blir uttrykt at det jobbes videre med å iverksette denne delen av oppfølgingen i den kommende perioden.

Kvalitetssikring av opplæringsdelen

Kvalitetssikring av opplæringsdelen består i hovedsak av evaluering av emner, emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen. Opplæringsdelen arrangeres ulikt ved fakultetene, og ved flere av fakultetene tar kandidatene i stor grad kurs som blir arrangert gjennom forskjellige forskerskoler og i samarbeid med andre institusjoner. Det vil derfor også variere i hvilken grad det er UiB som har hovedansvar for evaluering av ulike emner. Ved KMD, blant annet, tilbys en stor del av emnene i regi av de nasjonale forskerskolene, og blir dermed også evaluert av forskerskolen. KMD bidrar med innspill til disse evalueringene.

I 2022-23 har flere av fakultetene jobbet med kvalitetssikring av både emner, emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen. Programutvalget for MED sitt ph.d.-program godkjente våren 2022 en tidsplan for emneevalueringer, og høsten 2022 begynte fakultetet med evaluering av seks emner. Våren 2023 fortsetter fakultetet arbeidet med evaluering av seks nye emner. Alle emnene som tilbys i den obligatoriske delen av opplæringsdelen ved HF er evaluert i 2022. HF har videre hatt stor oppmerksomhet mot rammene for emneporteføljen, og drøftet muligheten for å opprette flere emner. Det er varslet en gjennomgang av opplæringsdelen i sin helhet i forlengelse av denne diskusjonen. Ved JUR evalueres fakultetets emner i perioden 2022-23. Når de seks emnene har blitt evaluert, vil leder for ph.d.-programmet lage en rapport som evaluerer rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen som helhet. Denne vil bli behandlet av fakultetets forskningsutvalg (ph.d.-programstyre). Ved PSYK forberedes evaluering av emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen i 2023, slik at disse kan gjennomføres våren 2024. Evalueringene knyttet til opplæringsdelen er særlig viktig for programevalueringen, som senest skal gjennomføres i løpet av vårsemesteret 2025. MN planlegger også en evaluering av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen i 2023-24, mens SV legger opp til at evaluering av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen planlegges gjennomført sammen med programevalueringen våren 2024.

Programevaluering

Alle ph.d.-programmene skal evalueres av en i hovedsak ekstern komité minst hvert sjette år. Siden ph.d.-programmene ble opprettet i 2018 og 2019, skal alle programmene bli evaluert innen utgangen av 2025. MED er eneste fakultet som har evaluert sitt ph.d.-program, og gjorde dette i perioden 2021-22. De øvrige fakultetene har planlagt en programevaluering i perioden 2023-25.

Ved den nevnte programevalueringen ved MED fikk komiteen i oppgave å gi råd om forbedringsområder, spesielt med hensyn til fullføringsgrad og programmets generelle kvalitet. På bakgrunn anbefalinger i evalueringsrapporten har fakultetet utarbeidet en oppfølgingsplan og startet oppfølgingen av flere punkter i 2022.

NOKUT-tilsyn og videreutvikling av kvalitetssystemet

I 2022 førte NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning) tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet ved UiB. UiB ble bedt om å sende inn dokumentasjon på hvordan kvalitetsarbeidet ved institusjonen oppfyller gjeldende krav i lov og forskrifter. I tillegg til dokumentasjonen på institusjonsnivå ba NOKUT UiB om å sende inn dokumentasjon på kvalitetsarbeid ved studietilbud på alle nivå og ved alle fakultet. På ph.d.-nivå ble ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid ved KMD valgt ut.

UiB mottok den sakkyndige komiteens innstilling i februar 2023. Komiteen konkluderer med at «*det systematiske kvalitetsarbeidet ved Universitetet i Bergen er tilfredsstillende*». I rapporten står det om UiBs kvalitetssystemer at «*det er komiteens vurdering av systemene er gjennomtenkte og rutinefestet, og at de bidrar til å sikre og videreutvikle kvaliteten i alle typer studietilbud*». Om kvalitetsarbeidet på ph.d.-nivå mener komiteen blant annet at «*de ulike elementene i kvalitetssystemet til ph.d.-utdanningene bidrar til god systematikk og transparens, og at systemet sikrer god forankring av (formelt) kvalitetsarbeid*». NOKUTs styre vedtok formelt godkjenning av UiBs systematiske kvalitetsarbeid i møte 20. april 2023.

Selv om komiteen ikke er i tvil om at det systematiske kvalitetsarbeidet ved UiB oppfyller alle formelle krav, mener komiteen at UiBs kvalitetsarbeid har visse forbedringspunkter og potensial for videre utvikling. I rapporten foreslår komiteen fire områder der det kan gjøres forbedringer i kvalitetsarbeidet, hvorav to av områdene eksplisitt også omfatter ph.d.-utdanningen. Blant annet foreslår komiteen at UiB gjør en *systematisk gjennomgang av de to kvalitetssystemene* og at *representasjonen fra arbeids- eller samfunnsliv bør styrkes* og at det gjøres til hovedregel at én arbeidslivsrepresentant er med i programevaluering, ikke at fakultetene kan vurdere om det er hensiktsmessig, som det står i retningslinjene for evaluering av ph.d.- programmene i dag.

I sin ph.d.-utdanningsmelding skriver KMD at fakultetet la ned et betydelig arbeid for å dokumentere hvordan UiBs kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen kommer til anvendelse. De finner at gjennomgangen har vært svært nyttig og bidro til å forbedre rutiner, rolleforståelser og samhandling. KMD er svært fornøyd med at NOKUT la merke til at fakultetet følger opp kvalitetsarbeidet på en god måte og identifiserer og retter opp kvalitetssvikt innen rimelig tid.

Oppfølging av tilsynsrapporten og revisjon av kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen ved UiB

Da universitetsstyret vedtok kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen i 2017, ba de om at systemet ble evaluert etter tre år. For å sikre en helhetlig vurdering av kvalitetssystemet skal evalueringen gjennomføres i lys av NOKUT-rapporten frem mot våren 2024. Viktige punkter er: oppfølgingspunktene fra NOKUT, inkludert en vurdering av om det er overlapp mellom UiBs to kvalitetssystemer som bedre kan samkjøres, inkludert modeller og begreper, dimensjonering av elementene i ph.d.-kvalitetssystemet og gjennomgang av den skjematiske oversikten over struktur, myndighet og kvalitetssikringsoppgaver. Evalueringen skal gjennomføres av FIA og diskuteres med fakultetenes ph.d.-koordinatører underveis. Fakultetene er anmodet om innspill i oppstarten av arbeidet. Evalueringen skal legges fram for Forskningsutvalget før den presenteres for Universitetsstyret. FIA skal samarbeide tett med Studieavdelingen gjennom evalueringen.

Endring av forskriftene

UiB sine to ph.d.-forskrifter, den avhandlingsbaserte og den innen kunstnerisk utviklingsarbeid, samt dr.philos.-forskriften, ble oppdatert i 2022. Endringene fjernet mindre feil og oppdaterte reglene for en ph.d.-utdanning i konstant endring. Det ble også gjennomført en samkjøring av språk og struktur mellom forskriftene, der det ikke er faglig grunn for at dette skal være ulikt. Forskriftsendringene var i stor grad av lovteknisk art, men noen endringer av mer substansiell karakter ble også innført. I de oppdaterte doktorgradsforskriftene får fakultetene anledning til å delegere noen flere vedtak til grunnenhetene. Ordningen med mindre omarbeiding er nå også tatt inn i dr.philos.-forskriften. Det er nå innført regler om at begge kjønn normalt skal være representert blant opponenterne.

I universitetsstyrets møte 26. juni 2023 kom noen flere forskriftsendringer på plass. Den viktigste av disse gir fakultetene ansvar for å utstede doktorgradene, fremfor at dette skal foretas av universitetsstyret. Denne forskriftsendring legger til rette for rutiner der kandidatene kan motta en digital versjon av sitt vitnemål like etter disputas.

Ph.d.-veilederopplæring

De siste årene har det vært økt oppmerksomhet rundt ph.d.-veilederrollen, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Veilederopplæring ble diskutert i dialogmøtene mellom fakultetene og universitetsledelsen høsten 2022, og etter ønske fra fakultetene ble det i mai 2023 gitt tid til en erfaringsutveksling i Forskningsutvalget.

Ph.d.-veilederopplæringen, ut over Program for universitetspedagogikk (UPED) sitt opplegg, er noe ulikt organisert ved fakultetene, og er i stor grad frivillig. Opplæringen består av e-læringskurs og seminartilbud, i tillegg til modulene om ph.d.-veilederopplæring under UPED (universitetspedagogikk) sitt program. Ved fakultetene som har e-læringskurs (MED, MN og SV), er disse obligatorisk for alle som blir oppnevnt som veileder. Tre av fakultetene skriver i sine ph.d.-utdanningsmeldinger at de jobber med (HF) eller vurderer (PSYK og KMD) å innføre e-læringskurs for sine ph.d.-veiledere. Det arrangeres også seminarer for ph.d.-veiledere ved fakultetene, der tematikken varierer. PSYK og HF har i 2023 arrangert veilederseminar for første gang. Flere skriver at seminarene er godt mottatt av veilederne. MED skriver i sin melding at de har fokus på å invitere foredragsholdere fra de andre fakultetene for å øke det tverrfaglige fokuset. Eneste fakultet som har innført obligatoriske seminarer for alle ph.d.-veiledere, er KMD. De skriver i sin melding at seminarene oppleves som nyttige og gir tettere kontakt mellom veilederne. Det har i tillegg resultert i verdifulle innspill til revisjon av forskrift, programbeskrivelse og rutiner.

I løpet av 2023 vil det bli utarbeidet veiledende retningslinjer for ph.d.-veiledning i Norge av en arbeidsgruppe som springer ut av nasjonalt forum for veilederopplæring, forankret i UHR. I mandatet bes arbeidsgruppen om å fremme anbefalinger om hvordan UH-institusjonene kan styrke sin ph.d.-veilederopplæring. Målet er å sikre gode vilkår for ph.d.-kandidater og deres karriereløp gjennom kvalitetsmessig god og effektiv utvikling av veileders kompetanse ved UH-institusjonene, godt tilpasset det samfunnsoppdraget UH-institusjonene har i dag. De veiledende retningslinjene skal etter planen på høring i sektoren høsten 2023.

Oppsummering og videre arbeid

Den sentrale koordineringen av ph.d.-utdanningen har i 2022 og våren 2023 i stor grad omfattet gjennomføring og oppfølging av NOKUTs tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet. Tilsynet viste at UiB jobber godt med kvalitetsarbeidet på ph.d.-utdanningen, men at det er rom for noen forbedringer. Det omfattende arbeidet med dokumentering av kvalitetsarbeidet, institusjonsbesøket og den sakkyndige komiteens rapport, gir et godt utgangspunkt for videreutvikling av det systematiske kvalitetsarbeidet på ph.d.-nivå. Oppfølgingen etter tilsynet og en helhetlig vurdering av kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen er påbegynt, og forventes å bli ferdigstilt våren 2024.

Etter den planlagte videreutviklingen av kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen, som ble gjennomført i 2021 og begynnelsen av 2022, har UiB i 2022 og 2023 hovedsakelig arbeidet med videreutvikling av de etablerte elementene. Fremdriftsrapporter og midtveisevalueringer trekkes av mange fakultet frem som de beste tiltakene for å følge opp enkeltkandidater. Flere av fakultetene bruker medarbeidersamtaler for å følge opp forhold som fremkommer av fremdriftsrapportene. Oppfølgingsamtaler som ble tatt inn i kvalitetssystemet i 2022 er det noen av fakultetene som ikke har kommet skikkelig i gang med ennå, og som det arbeides med å få på plass gode ordninger. Felles

for de fleste fakultetene, er at de i 2022-23 har jobbet med kvalitetssikring av opplæringsdelen. Dette er et arbeid som fortsetter høsten 2023 og i 2024. Dette, sammen med ph.d.-programevalueringene, skal sikre at kandidatene får en god opplæring, som er tilpasset læringsmålene i ph.d.-programbeskrivelsen, og at ph.d.-utdanningen ved UiB følger krav i nasjonale forskrifter.

På institusjonsnivå har det i perioden 2022-23 blitt gjennomført en alumnusundersøkelse og en revisjon av kandidatundersøkelsen. Sammen skal undersøkelsene gi verdifull informasjon som kan bidra til en styrking av ph.d.-utdanningen.

I de siste to ph.d.-utdanningsmeldingene, er det satt søkelys på gjennomføring, og tiltak for å styrke denne. Blant tiltakene som beskrives i fakultetenes meldinger er ansvarliggjøring av det enkelte fagmiljø, instituttens faglige ledelse og fakultetets ph.d.-programstyre, seminar for veiledere, tiltak for å styrke faglig og sosial oppfølging av kandidatene, obligatoriske oppstartsmøter, tiltak rundt bedømmelsesprosessen og tett oppfølging i avslutningsfasen og obligatorisk forskerskoletilknytning. Flere av fakultetene kommenterer at det er relativt sjeldent at kandidater trekker seg i finansieringsperioden, og at avbrutte avtaler i stor grad er kandidater som ikke søker om eller får avslag på søknad om forlengelse ut over normert tid. Tett oppfølging av kandidatene gjennom finansieringsperioden er derfor viktig, da det er vanskeligere å fullføre etter at denne er utgått.

En grundig gjennomgang av doktorgradsforskriftene i 2022 og -23 har resultert i oppdaterte regler, og en bedre samkjøring av språk og struktur. Endringen som ble vedtatt i 2023 ga fakultetene ansvar for å utstede doktorgraden, og vil medføre at ferdige doktorer mottar en digital versjon av vitnemålet sitt like etter disputas.

Høsten 2022 og våren 2023 har det vært fokus på veilederopplæring, med diskusjon i dialogmøtene og egen sak i FU. Alle fakultetene har et tilbud om veilederopplæring ut over det institusjonelle UPED-programmet, og flere arbeider med en styrking av veilederopplæringen. I 2023 er det ventet en høring på nasjonale veiledende retningslinjer for ph.d.-veilederopplæring, utarbeidet av en arbeidsgruppe forankret i UHR. FIA vil fortsette å følge arbeidet med oppfølgingen av de veiledende retningslinjene.

